

Ключові слова: земля, охорона земель, особливо цінні землі, склад особливо цінних земель, удосконалення складу особливо цінних земель.

Резюме

Рышкова Л. В. Правовое регулирование охраны особо ценных земель в условиях развития рынка земель.

В статье исследовано развитие законодательства Украины по формированию состава особо ценных земель, начиная со времён становления независимости Украины. На основании проведённого анализа норм Водного кодекса Украины и других нормативно-правовых актов доказана необходимость отнесения к землям другого природоохранного назначения водно-болотных угодий, с дальнейшим внесением соответствующих изменений в Земельный кодекс Украины и другие нормативно-правовые акты. На основании выявленных общин правовых признаков обосновывается целесообразность расширения перечня особо ценных земель и включения в их состав земель оздоровительного назначения, что является предпосылкой обеспечения охраны этих земель в условиях развития рынка земель.

Ключевые слова: земля, охрана земель, особо ценные земли, состав особо ценных земель, совершенствование состава особо ценных земель.

Summary

Rishkova L. Legal adjusting of guard of especially valuable lands in the conditions of land's market development.

In the article the development of Ukrainian legislation on the formation of especially valuable land since the time of the independence of Ukraine is investigated. Based on the analysis of the norms of the Water Code and other legal acts the necessity of referring to the lands of another nature conservation of wetlands is proved, with the further introduction of relevant amendments to the Land Code of Ukraine and other normative-legal acts. Based on the identified common legal evidence the necessity of expanding the list of the especially valuable land and inclusion in their composition land of recreational purposes is proved, which is a prerequisite to ensure the protection of these lands in the development of the land market.

Key words: land, land protection, especially valuable lands, improvement the structure of especially valuable lands.

Отримано 16.08.2013

УДК 341.1/8; 347.8; 37:378

В. В. СЕМЕНЯКА

Василь Васильович Семеняка, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ГАЛУЗІ КОСМІЧНОГО ПРАВА – НАГАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ

До пріоритетних напрямів економічного та технологічного розвитку багатьох країн світу в сучасних умовах належить реалізація науково-технічних проєктів і програм у сфері дослідження та використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла. Сучасна космонавтика орієнтована на провадження космічної діяльності в національних інтересах, зокрема, в інтересах безпеки й оборони держави, що передбачає ефективне використання науково-технічного потенціалу та можливостей, які надає космічна діяльність.

Нині темпи науково-технічного розвитку космічної діяльності об'єктивно зумовлюють необхідність створення ефективного механізму правового регулювання космічних відносин. Нагальним завданням забезпечення подальшого успішного здійснення космічної діяльності є формування спеціального законодавства про космічну діяльність.

Сучасною тенденцією розвитку космічної діяльності є розширення міжнародного й регіонального співробітництва. Наша держава, яка володіє значним науково-технічним та виробничим космічним потенціалом, є учасником багатьох міжнародних космічних проєктів та програм («Морський старт», «Наземний старт», «Циклон-4» та ін.). У цьому зв'язку першочергового значення набуває правове забезпечення національних інтересів держави на міжнародній арені під час розробки, прийняття та схвалення міжнародно-правових договорів (угод) у сфері космічної діяльності. Складовою частиною кваліфікованої юридичної оцінки відповідних договорів (угод) є визначення міжнародно-правових наслідків, наприклад, приєднання України до Протоколу з питань космічного майна до Конвенції з міжнародних гарантій стосовно майнових прав на рухоме обладнання.

У свою чергу, національна космічна діяльність, яка включає наукові космічні дослідження, створення та застосування космічної техніки, використання космічного простору, потребує нормативно-правового забезпечення шляхом прийняття відповідних законів та інших нормативно-правових актів. При цьому згідно із п. 5 ст. 92 Конституції України освоєння космічного простору має визначатися виключно законами

України. До категорії актуальних законопроектів у сфері космічної діяльності можна віднести розроблення нової редакції Закону України «Про космічну діяльність», проектів Законів України «Про державне регулювання у сфері дистанційного зондування Землі аерокосмічними об'єктами», «Про державне регулювання у сфері супутникової навігації» та ін.

Прийняття та удосконалення національного космічного законодавства має ґрунтуватися на положеннях базових актів міжнародного космічного права: Договору про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла (1967 р.); Угоди про рятування космонавтів, повернення космонавтів і повернення об'єктів, запущених в космічний простір (1968 р.); Конвенції про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами (1972 р.), Конвенції про реєстрацію об'єктів, запущених в космічний простір (1974 р.) та Угоди про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах (1979 р.). Це потребує насамперед правильного юридичного розуміння та визнання державами відповідних договорів і принципів Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН), що стосуються космічного простору.

Під час реалізації космічних проектів і програм, як свідчить практика, між його учасниками інколи виникають спірні питання щодо застосування окремих норм міжнародного й національного космічного права. Тому важливою є експертно-правова оцінка спірних ситуацій, що має професійно здійснюватися фахівцями-правознавцями у галузі космічного права. Крім того, національні суб'єкти космічної діяльності потребують кваліфікованої юридичної допомоги у вирішенні цілого кола космічно-правових питань практичного характеру: отримання ліцензії на здійснення певних видів космічної діяльності, укладання зовнішньоекономічних договорів (контрактів) у сфері космічної діяльності, договорів страхування космічних ризиків тощо.

У зв'язку з цим актуальною є потреба держави у фахівцях космічно-правової орієнтації з відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем юридичної підготовки для роботи у сфері міжнародних та національних космічно-правових відносин, а також проведення науково-дослідної роботи з питань розвитку міжнародного та національного космічного права.

Підготовка кадрів та освіта в галузі космічного права, як резюмує Комітет ООН з використання космічного простору в мирних цілях, мають важливе значення для національних, регіональних і міжнародних зусиль, спрямованих на подальший розвиток космічної діяльності та підвищення обізнаності про міжнародно-правові рамки, в який здійснюється космічна діяльність¹.

З огляду на це своєчасним, доцільним та необхідним слід вважати запровадження в 2011 р. до навчальної програми Київського університету права НАН України нового спеціального курсу «Космічне право» за напрямом підготовки «Правознавство», що читається для студентів III курсу юридичного факультету. Його впровадження відбулося завдяки спільній ініціативі Почесного ректора Київського університету права, академіка НАН України Ю. С. Шемшученка та ректора Київського університету права НАН України, професора Ю. Л. Бошицького. Окрім Київського університету права НАН України, лише Інститут міжнародних відносин ім. Тараса Шевченка та Інститут повітряного і космічного права Київського авіаційного університету у своїх навчальних планах мають тематичні курси з міжнародного космічного права. Проте слід зазначити, що у форматі, розробленому в Київському університеті права НАН України, даний спецкурс не вивчається у жодному вищому навчальному закладі України юридичного профілю.

Особливості спецкурсу «Космічне право», що викладається в Київському університеті права НАН України, визначаються по суті дворівневим вивченням навчальної дисципліни: міжнародного космічного права та національного космічного права. Космічне право розглядається як поєднання міжнародного публічного, міжнародного приватного і національного космічного права, як права єдиного з огляду на його предмет і загальну мету – регулювання суспільних відносин з дослідження та використання космічного простору². Іншими словами, спецкурс «Космічне право» охоплює вивчення міжнародних та національних космічно-правових відносин, які виникають у сфері космічної діяльності. Відповідний системно-структурний підхід до вивчення спецкурсу, як бачимо, спрямований на підготовку майбутніх юристів для роботи у галузі як міжнародного, так і національного космічного права.

Викладання та вивчення студентами Київського університету права НАН України даної навчальної дисципліни здійснюється за першим в Україні підручником «Космічне право», підготовленим академіком НАН України Ю. С. Шемшученком. Підручник містить необхідний та доступний змістовний теоретичний і практичний матеріал для вивчення курсу космічного права.

Водночас у навчальному процесі широко використовуються міжнародно-правові джерела (конвенції, договори, угоди, резолюції), національні нормативно-правові акти України та провідних космічних держав світу, класичні й сучасні доктрини міжнародного космічного права, теоретико-прикладні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених-юристів науки космічного права.

Необхідно зазначити, що спецкурс «Космічне право» належить до складних навчальних дисциплін, оскільки його вивчення має комплексний характер та потребує наявності у студентів базової професійної підготовки, а саме: основ знань з теорії держави і права, конституційного, адміністративного, цивільного та господарського права, міжнародного публічного й приватного права. Норми цих галузей права у відповідній частині підлягають застосуванню до відносин, що виникають у сфері космічної діяльності. Наприклад, норми адміністративного права застосовуються до відносин ліцензування космічної діяльності; норми господарського та цивільного права – при укладанні правочинів (господарських договорів) у сфері космічної

діяльності. У зв'язку з цим даний предмет доцільно запроваджувати для студентів старших курсів, що й було зроблено в Київському університеті права НАН України.

Завданням навчальної дисципліни «Космічне право» є формування у студентів – майбутніх юристів – комплексу сучасних юридичних знань, навичок і умінь, що допоможе їм зрозуміти особливості міжнародного та національного космічного права, вивчити відповідне законодавство, яке регулює відносини у сфері дослідження й використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла.

Спецкурс спрямований на ознайомлення студентів, майбутніх юристів, з основними поняттями і термінами сучасного міжнародного та національного космічного права (космічна діяльність, космічний об'єкт, космічний простір, небесне тіло та ін.), а також актуальними проблемами й тенденціями їхнього сучасного розвитку; формування у студентів системи наукових і практичних знань з міжнародного та національного космічного права.

У першій частині спецкурсу студенти освоюють міжнародно-правові засади здійснення космічної діяльності:

- вивчають поняття, предмет та об'єкт міжнародного космічного права;
- основні принципи, джерела та суб'єктів міжнародного космічного права;
- міжнародно-правовий режим космічного простору та небесних тіл;
- міжнародно-правовий статус космічних об'єктів;
- особливості відповідальності у міжнародному космічному праві. Зокрема, вивчення правового режиму космічного простору та небесних тіл – міжнародно-правового принципу їхнього непривласнення, дає студентам змогу дати однозначну юридичну оцінку щодо незаконності здійснюваних договірних операцій купівлі-продажу ділянок на Місяці та інших небесних тілах.

У другій частині спецкурсу студенти вивчають космічне право України та його предмет. Вони освоюють, зокрема, систему і джерела космічного законодавства України, правовий статус центрального органу виконавчої влади у сфері космічної діяльності, ліцензування та страхування космічної діяльності. Завершення спецкурсу закінчується складанням заліку.

У процесі навчання студенти навчаються правильно використовувати юридичні поняття і терміни космічного права, їм прививаються уміння й навички щодо використання теоретичних і практичних правових знань у галузі космічного права під час аналізу та оцінки міжнародних і національних космічно-правових відносин. Отже, вивчення цієї дисципліни передбачає надання студентам необхідних знань про міжнародне та національне космічне право.

За результатами вивчення предмета студенти повинні знати: особливості сучасного міжнародного й національного космічного права та основні тенденції їхнього розвитку; поняття міжнародного та національного космічного права, їх місце в системі права; особливості предмета та об'єкта космічного права; коло суб'єктів міжнародного й національного космічного права та їх правовий статус; основні принципи та систему джерел сучасного міжнародного та національного космічного права; зміст міжнародно-правового режиму космічного простору та небесних тіл; особливості міжнародно-правової відповідальності у сфері космічної діяльності; міжнародно-правовий статус космічних об'єктів, їх класифікацію; визначення запускової держави, міжнародний і національний механізми реєстрації космічних об'єктів; законодавство України про космічну діяльність – основні положення базового Закону України «Про космічну діяльність»; правовий статус центрального органу виконавчої влади у сфері космічної діяльності, його компетенцію; загальнодержавну цільову науково-технічну космічну програму України; особливості ліцензування та страхування космічної діяльності.

Оволодівши відповідними юридичними знаннями, студент буде уміти: орієнтуватися в основних джерелах міжнародного та національного космічного права; аналізувати, тлумачити і застосовувати міжнародні та національні космічно-правові норми при вирішенні конкретних питань; формулювати й використовувати визначення базових понять і основних категорій міжнародного та національного космічного права; застосовувати набуті знання у професійній юридичній діяльності.

Отже, в рамках запровадженої навчальної дисципліни «Космічне право» здійснюється підготовка студентів-юристів до майбутньої наукової, нормотворчої, правозастосовної та експертно-консультаційної діяльності у сфері міжнародного і національного космічного права. Студент-юрист зможе брати участь у здійсненні наукової діяльності з актуальних проблем міжнародного та національного космічного права, у підготовці нормативно-правових актів у сфері космічної діяльності, проектів міжнародних договорів (угод). Водночас він навчиться юридично обґрунтовано кваліфікувати факти і обставини, що виникають у конкретній практичній ситуації, тому зможе зробити кваліфіковані юридичні висновки та надати консультації з питань міжнародного та національного космічного права, а також кваліфіковану юридичну допомогу суб'єктам космічної діяльності України. Засвоївши предмет навчальної дисципліни, студент-юрист володітиме інструментарієм тлумачення міжнародних договорів, зможе брати участь у проведенні науково-правової експертизи проектів нормативно-правових актів та міжнародних договорів (угод) у сфері космічної діяльності.

Таким чином, завдяки запровадженню та вивченню спеціального курсу «Космічне право» Київський університет права НАН України буде забезпечувати космічну галузь України висококваліфікованими спеціалістами-правознавцями для професійної юридичної роботи у сфері космічної діяльності та майбутніми вченими-юристами науки космічного права. У свою чергу, у студентів-юристів значно розширюються можливості працевлаштування та практичної реалізації набутих у процесі навчання юридичних знань з космічного права.

¹ Див.: Доклад Юридического подкомитета Комитета ООН по использованию космического пространства в мирных целях о работе его 59-й сессии, проведенной в Вене 6–15 июня 2012 г. – Документ ООН A/67/20. – <http://www.oosa.unvienn.org>.

² *Шемшученко Ю. С.* Космічне право: Підручник. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2012. – С. 8.

Резюме

Семеняка В. В. Формування кадрового потенціалу в галузі космічного права – нагальна проблема сьогодення.

У статті окреслено сучасну потребу фахової підготовки спеціалістів-правознавців у галузі космічного права для роботи у сфері міжнародних та національних космічно-правових відносин, проведення науково-дослідної роботи з проблем розвитку міжнародного й національного космічного права. Доводиться доцільність запровадження в Київському університеті права НАН України нової навчальної дисципліни «Космічне право», визначається її мета та завдання. Аналізуються змістовна частина вивчення спеціального курсу «Космічне право» та результати його впровадження.

Ключові слова: космічна діяльність, міжнародне та національне космічне право, викладання, спецкурс, навчальна дисципліна.

Резюме

Семеняка В. В. Формирование кадрового потенциала в области космического права – насущная проблема современности.

В статье обозначена потребность профессиональной подготовки специалистов-правоведов в области космического права для работы в сфере международных и национальных космически-правовых отношений, осуществления научно-исследовательской работы по проблемам развития международного и национального космического права. Обосновывается целесообразность введения в Киевском университете права НАН Украины новой учебной дисциплины «Космическое право», определяются ее цели и задачи. Анализируется содержательная часть специального курса «Космическое право» и результаты его внедрения.

Ключевые слова: космическая деятельность, международное и национальное космическое право, преподавание, спецкурс, учебная дисциплина.

Summary

Semenyaka V. Capacity Building in the Area of Space Law Human Resources as an Urgent Contemporary Issue.

The paper outlines the current needs in professional training of jurists in the field of space law to work in international and national space law relations and to conduct research on the development of international and national space law. The article examines the need to train space law experts. The expediency to introduce the new course «Space Law» into the curriculum of the Kyiv University of Law of Ukrainian National Academy of Sciences is considered. The goals and objectives of this special course are discussed. The possible content of the course, as well as potential outcomes of its introduction are analyzed.

Key words: space activities, international and national space law, teaching, special course, academic course.

Отримано 6.09.2013

O. CHORNOUS

*Oleksandra Chornous, Ph.D. in Law, research worker
Koretsky Institute of State and Law of the National
Academy of Sciences of Ukraine*

RED LISTS AND CONSERVATION OF NATURE (on the example of Ukraine)

Introduction

Epoch of conservation of wildlife species started with implementation of a number international treaties and conventions. Some of them have been devoted to the protection of definite species like the Convention for the Protection of Birds Useful to Agriculture (March 19, 1902), the North Pacific Fur Seal Convention (July 7, 1911). Others are supposed to function at the regional level. For example, the Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area (Helsinki, April 9, 1992), the Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic (known as the «OSPAR Convention», Paris, September 22, 1992). And the following assume to be worked at the global scale: the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (Washington, 1973), the Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats (1979), The Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals (Bonn, 1979) etc. The most significant among them is the Convention on Biological Diversity (June 5, 1992)¹. In whole, it establishes a global strategy for sustainable development and comprises three main objectives: the conservation of biodiversity; the sustainable use of its components; the fair and equitable sharing of benefits arising from the use of its genetic resources. All of them have been put in the foundation of modern environmental policy.